

2.5.2024

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Viite: Kutsu kuulemiseen / lausuntopyyntöne 24.4.2024

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus

Lisäpanostukset välttämättömiä, mutta ne voivat vesittyä kuntatasolla ja norminpurulla

Julkisen talouden suunnitelmassa on kiitettävä päätös perusopetuksen (sekä tasa-arvorahan osalta varhaiskasvatuksen) rahoituksen lisäämisestä portaittain 100, 150 ja vuonna 2027 200 miljoonalla eurolla. Lisäksi valmistavaan opetukseen panostetaan 3,5 miljoonaa euroa vuodesta 2025 alkaen sekä koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön 1 miljoona euroa. Päätökset ovat tarpeellisia ja rahoituksen kohdentaminen tasa-arvorahoitukseen, perusopetuksen vähimmäistuntimäärän kasvattamiseen kolmella lisätunnilla ja oppimisen tuen vahvistamiseen ovat oikeita.

Jotta oppimisen tuen valmistelussa oleva uudistus täyttäisi tavoitteensa, oppilaiden tuen vahvistamisen, on oppilaiden konkreettisesti saamista tukitoimista uudistuksen yhteydessä säädettävä lainsäädännöllä entistä tarkemmin. Vain tällä voidaan varmistaa, että tarkoitukseen kohdennettava lisärahoitus tullaan käyttämään oppilaiden lisääntyvään tukeen. Muussa tapauksessa kunnat voivat toisaalta karsia toteutettavaa tukea ja rahoitus kohdentuu tällöin vain paikkaamaan kuntien rahoitusvajetta ilman lasten tuen vahvistumista.

Sama ongelma on valitettavasti myös muissa lisäpanostuksissa. Jo nyt on tietoa siitä, että kunnissa esimerkiksi valmistellaan päätöksiä vähimmäistuntimäärän ylittävien oppituntien leikkaamisesta sen nojalla, että valtakunnallisesti vähimmäistuntimäärää tullaan kasvattamaan. Tällöin lasten tosiasiallinen tuntimäärä ei nouse, ainoastaan valtionosuus tällaisen kunnan perusopetuksen rahoituksesta kasvaa.

On erittäin tärkeä päätös, että kuntien rahoitusasemaa heikentänyttä sotesiirtolaskelman muutosta kompensoidaan kunnille valtionosuuksien 277 miljoonan euron lisäyksellä. Tämä tulee osaltaan helpottamaan kuntien tilannetta, joka on kuitenkin niin vaikea, että kuntien mahdollisuus järjestää yhdenvertaisia ja laadukkaita kasvatus- ja koulutuspalveluita, on yhä vaarantunut.

Kuntien taloustilanteen ollessa heikko, kunnat sopeuttavat opetuksen järjestämistään usein lainsäädännön vähimmäistasolle tai jopa häilyvät sen rajamailla, kuten esimerkiksi oppimisen tuen kirjavat tulkinnat ovat viime vuosina osoittaneet. Siksi erittäin huolestuttavana voidaan pitää julkisen talouden suunnitelman linjausta 100

2.5.2024

miljoonan euron lisäsopeutuksesta ”vähentämällä kuntien tehtäviä ja velvoitteita”. Vaikka kirjauksen yksityiskohtainen sisältö on vasta valmistelussa, haluaa OAJ tuoda esiin huolensa siitä, ettei kasvatusta ja koulutusta koskevissa normeissa ole enää sellaisia säädöksiä, joita voitaisiin säästöjen aikaansaamiseksi purkaa vaarantamatta jo nykyisellään herkässä tilassa olevaa lasten yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia ja sivistyksellisiä oikeuksia. Viime vuosina ennemminkin normien väljyys on osoittautunut keskeiseksi ongelmaksi, johon esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt mm. oppimisen tuen osalta huomiota.

OAJ kritisoi sitä, että julkisen talouden suunnitelmasta puuttuu linjaukset hallitusohjelman yksityisten koulutuksenjärjestäjien kotikuntakorvauksen yhdenmukaistamista koskevan kirjauksen toimeenpanemiseksi.

OAJ korostaa valiokunnalle, että oppimisen tuen uudistuksessa on yksiselitteisellä lainsäädännöllä turvattava oppilaan saamat konkreettiset tukitoimet, jotta tukeen kohdennettava lisärahoitus aidosti vahvistaa lasten saamaa tukea. Lisäksi korostamme, ettei lasten ja oppilaiden subjektiivisia oikeuksia turvaavia normeja tule varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa purkaa.

Lukiokoulutus

Oppimisen tuki edellyttää rahoitusta sekä täsmällistä lainsäädäntöä

Lukiokoulutuksen osalta tärkeä lisäpanostus on toisen asteen koulutuksen oppimisen tukeen sekä opinto-ohjaukseen osoitettu 20 miljoonan lisärahoitus. Myös lukiokoulutuksessa oppimisen tuen vahvistamiseen on suuri tarve, mikä ilmeni muun muassa alkuvuonna julkaistusta OAJ:n lukio-opettajien kyselystä, jossa keskeiseksi haasteeksi lukio-opetuksessa nousi opiskelijoiden heikenneet oppimisvalmiudet. Rahoituksen ohella tuen toteutuminen edellyttää myös lukiossa täsmällistä lainsäädäntöä, joka turvaa opiskelijan oikeuden tukitoimiin sekä varmistaa lisättävän yleiskatteellisen rahoituksen kohdentamisen näihin tukitoimiin.

Vaikka panostus oppimisen tukeen on tärkeä, ei se paikkaa sitä tosiseikkaa, että lukiokoulutuksen rahoitus ei kroonisesti kata koulutuksen tosiasiallisia kustannuksia johtuen lukiorahoitusleikkurista, jonka vaikutus on noin 100 miljoonaa vuositasolla. Tähän julkisen talouden suunnitelma ei tuo ratkaisua.

OAJ korostaa valiokunnalle, että lukiokoulutuksen oppimisen tuen turvaaminen edellyttää myös täsmällistä lainsäädäntöä opiskelijan oikeudesta tukeen.

2.5.2024

Oppivelvollisuus

Oppimateriaalin maksuttomuuden rajauksesta seuraa minimaalinen säästö ja suuri hallinnollinen työ oppilaitoksille

Oppivelvollisten sekä ammatillisen- ja lukiokoulutuksen osalta vahingollinen päätös on rajata oppimateriaalin maksuttomuus siihen kalenterivuoteen, jonka aikana opiskelija täyttää 18 vuotta. OAJ tuo päätöksestä esiin sen ongelman, että tällä tullaan lisäämään oppilaitosten hallinnollista taakkaa huomattavasti, kun maksuttomien materiaalien lisäksi on hallinnoitava jatkossa myös maksulliset materiaalit. Sinänsä toimenpiteelle laskettu saavutettava 12 miljoonan euron sopeutus on vähäinen. Jo nyt koulutuksen järjestäjiltä on kuulunut viestiä, ettei tällaiseen työhön ryhdytä ja materiaalit tullaan jatkossakin tarjoamaan kaikille. Tällöin päätös taas jää vain ammatillisen ja lukiokoulutuksen rahoitukseen kohdentuneeksi leikkaukseksi ja pitäisi sellaisena perua.

OAJ korostaa valiokunnalle, että oppimateriaalin maksuttomuuden rajausta on talousvaikutukseltaan vähäinen sopeutustoimi, joka tulee aiheuttamaan oppilaitoksille mittavan hallinnollisen lisätaakan ja tulisi sellaisena perua.

Ammatillinen koulutus

Opiskelijakohtaisesta rahoituksesta leikattu jo kuudesosa

Vuosina 2011–2018 tehtiin ammatilliseen koulutukseen noin 450 miljoonan euron rahoitusleikkaukset. Viime hallituskauden aikana korjattiin tilannetta kohdentamalla ammatilliseen koulutukseen 270 miljoonaa määräraikaista hankerahoitusta, palautettiin indeksikorotukset sekä korotettiin perusrahoitusta 50 miljoonalla eurolla. Kaikesta tästä huolimatta, ja vaikka ammatillisen koulutuksen rahoitus on kokonaisuudessaan vuosien varrella kasvanut muun muassa uusien velvoitteiden myötä (esim. oppivelvollisuuden laajentaminen), ovat **opiskelijakohtaiset käyttömenot vähentyneet reilussa vuosikymmenessä yli kuudenneksella.**

Jos lähdetään siitä, että 2011 opiskelijakohtaiset käyttömenot olivat 100, ovat ne enää 85. Tämä rahoitusvaje näkyy arjessa niin, että jos vuonna 2011 opiskelijoita ja opettajia oli molempia 100, niin nyt opiskelijoita on reilu viidennes enemmän eli yli 120, mutta opettajia on jäljellä enää 84.

Ammatillisessa koulutuksessa opetukseen kuluu yhdestä eurosta vain 56 senttiä. Merkittävä osa rahoituksesta menee infraan: tiloihin, laitteisiin, maataloihin, peltoihin ja opetuksen raaka-aineisiin. Opettajien antaman opetuksen määrää vähentää lisäksi se, että opettajan ajasta kuluu opettamisen sijaan aiempaa suurempi osa HOKS kirjaamisiin sekä muuhun hallinnolliseen työhön. Tämä kävi ilmi OAJ:n jäsenkyselyssä (2024) ja HOKS-selvityksessä (2023).

2.5.2024

OAJ korostaa valiokunnalle, että koulutuksen rahoituksessa kokonaisrahoituksen lisäksi on tärkeää seurata kansallisella tasolla opiskelijakohtaista käyttömenoa, opiskelijamäärän suhdetta opettajamäärään sekä opetukseen kohdentuvan rahoituksen määrää.

Aikuiskoulutuksesta puuttuu tulevaisuusnäkyä sekä rahoitus

Yksi euromääräisesti suurimpia yksittäisiä rahoitusleikkauksia kohdistuu jälleen ammatilliseen koulutukseen. Julkisen talouden suunnitelman mukaan siitä leikataan 100 miljoonaa euroa. Rahoitusleikkaus kohdistetaan aikuisten, jo toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneille järjestettävään ammatilliseen koulutukseen. Miten leikkaus käytännössä toteutetaan, ei ole vielä tiedossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on todennut, että tarkemmasta leikkauksen toteutustavasta informoidaan vuoden 2025 rahoituksen hakukirjeessä. Leikkaus vastaa arviolta noin 8 300 opiskelijatyövuotta.

Ammatillisessa koulutuksessa erityisesti aikuisille ja jo ammatillisen perustutkinnon omaaville tarkoitettuja koulutuksia ovat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot. Ne ovat jatkotutkintoja, joita suoritetaan usein perustutkinnon jälkeen, kun on ensi hankittu muutamia vuosia alan työkokemusta. Niitä voi opiskella työn ohessa ja niistä voi suorittaa myös pelkästään tutkinnon osia. OAJ:n arvion mukaan, jos 100 miljoonaa euroa leikattaisi näistä tutkinnoista, tarkoittaisi se noin 9 400 tutkintoa vähemmän, kun tutkinnon kestoksi on arvioitu puolitoista vuotta.

Toki kaikkien, myös aikuisten, on aina mahdollista suorittaa myös toinen perustutkinto. Tämä voi olla välttämätöntä esimerkiksi silloin, kun kouluttautuu alalle, jossa vaaditaan alan perustutkinto kelpoisuusvaatimuksena. Mikäli 100 miljoonaa euroa leikattaisi perustutkinnoista, tarkoittaisi se OAJ:n arvion mukaan 4 750 tutkintoa vähemmän, kun tutkinnon kestoksi arvioidaan kolme vuotta.

Osa koulutuksen järjestäjistä on painottunut enemmän aikuisten kouluttamiseen ja ammatti- sekä erikoisammattitutkintoihin. Leikkauksella voi näille koulutuksen järjestäjille olla merkittäviä vaikutuksia. **Mikäli 100 miljoonan euron leikkauksen tavoitteena ei ole koulutuksen järjestäjien määrän vähentäminen, on tärkeää päättää enimmäismäärästä, jolla yksittäisen koulutuksen järjestäjän rahoitusta voidaan vuositasolla kerralla leikata.**

On myös käytännössä erittäin todennäköistä, että leikkauksella on vaikutuksia perusopetuksen päättävien nuorten tai vailla ammatillista perustutkintoa olevien koulutukseen sekä oppimisen tuen järjestämiseen, vaikka tämä ei ole tarkoitus. Lainsäädäntö kun ei erottele koulutuksen järjestämistä tai rahoitusta sen perusteella, onko opiskelijalla jo suoritettuna aiemmin jokin toinen ammatillinen tai korkea-koulututkinto. Rahoitus on yleiskatteellista ja koulutuksen järjestäjä päättää miten sen käyttää ja kohdentaa.

2.5.2024

Oleennaista ei pitäisi olla se, kuka haluaa kouluttautua tai vaihtaa alaa, vaan se, että annettu koulutus tuottaa osaamisen, jota työmarkkinoilla tarvitaan ja työt ja työnantajat kohtaisivat

OAJ korostaa valiokunnalle, että sillä, millä tavalla 100 miljoonan euron leikkaus toteutetaan ja kuinka suuri rahoitusleikkaus yhteen koulutuksen järjestäjään kohdentuu, voi olla vaikutusta myös koulutuksen järjestäjien määrään. Rahoitusleikkauksen toteutustapa ja sen vaikutukset on tarkoin arvioitava.

Aikuiskoulutustuen korvaava malli on tärkeä opetuslalle

Aikuiskoulutustuki lakkaa. Nyt on päätetty, että yhtenä korvaavana mallina tulee olemaan se, että työelämässä olevien täydennyskoulutukseen kohdennetaan 10 miljoonaa euroa vuosittain. Kyseessä on aikuiskoulutustuen korvaava järjestelmä erityisesti erityisopettajien ja sairaanhoitajien koulutustarpeisiin vastaamiseen.

Julkisen talouden suunnitelman kirjauksista ei käy ilmi tarkemmin mistä luvattu 10 miljoonan euron rahoitus erityisopettajien ja sairaanhoitajien kouluttamiseen saadaan, mutta uuden mallin luominen on kannatettavaa ja tärkeää. Erityisopettajista 45 prosenttia kouluttautuu aikuiskoulutustuella. Heistä on monin paikoin pulaa eikä kouluttautumiseen saa tulla katkosta. Tauko nykyisen tuen ja mahdollisten uusien toimien välillä romuttaisi hallituksen tavoitteleman oppimisen tuen uudistumisen onnistumisen

Työministeri Satonen on kutsunut pyöreän pöydän ääreen Tehyn, Superin, OAJ:n sekä KT:n, Halin ja Sivistan käymään keskustelua mahdollisuudesta perustaa alalle uusi vakuutuskassa, jonka avulla tuettaisi sote-alan ja kasvatustalouden henkilöstön osaamisen kehittämistä työuran aikana. Nykyisen vakuutuskassalainsäädännön pohjalta olisi ministerin mukaan mahdollista rakentaa yhdessä alakohtainen ja sopimusperusteinen järjestelmä ilman uutta lainsäädäntöä.

Aikuiskoulutustukea ei pidä lakkauttaa ennen kuin uusi korvaava järjestelmä on olemassa. OAJ:n jäsenistö on selkeästi ilmaissut kantansa siihen, etteivät he opintotuella ja lainarahalla lähde kouluttautumaan. OAJ suhtautuu kuitenkin erittäin suurella varauksella ehdotettuun vakuutuskassajärjestelmään. Uuden järjestelmän luominen on kallista ja hidasta, siksi OAJ on esittänyt, että täydennyskoulutukseen kohdennettavaa tukea kannattaisi jatkossakin myöntää Työllisyysrahaston kautta nykyisenkaltaisen rahoitusmekanismin avulla ja käyttää jo olemassa olevaa järjestelmää. Mahdollisimman yksinkertaisen ja vähän byrokratiaa aiheuttavan menettelyn kautta pitäisi kohdentaa vuosittain vähintään tuo 10 miljoonaa euroa ennalta päätettyjen kriteereiden mukaisesti.

Kriteeri, ketkä voisivat hakea ja saada tukea, voisi olla esimerkiksi se, että kouluttautuu erityisopettajaksi tai sairaanhoitajaksi tai kouluttautuu muulle työvoimapulasta kärsivälle alalle. Opetuslalle opettajapula koskee muitakin kuin

2.5.2024

erityisopettajia. Pulaa on esimerkiksi myös varhaiskasvatuksen opettajista, opinto-ohjaajista, matematiikan opettajista ja osasta ammatillisen koulutuksen opettajia.

Aikuiskoulutukseen kohdistuvien toimien yhteisvaikutus on arvioitava välittömästi

Aikuiskoulutuksen tilanne sekä siellä työskentelevien opettajien työtilanne on muuttumassa täysin kestävämmäksi. Tämä johtuu muun muassa siitä, että aikuiskoulutuksesta ollaan leikkaamassa sata miljoonaa euroa, lakkauttamassa aikuiskoulutustuki, kieltämässä opiskelijamaksujen kerääminen ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista ja poistamassa työnantajan koulutusvähennys. Mikään taho ei ole arvioinut näiden yhteisvaikutusta esimerkiksi aikuiskoulutuksen opettajien työtilanteeseen.

Vuonna 2022 aikuiskoulutustuella on kouluttautunut noin 30 000 opiskelijaa. Tuensaajista 35 prosenttia on käyttänyt kaikki 15 kuukautta. Ammatillisessa koulutuksessa aikuiskoulutustukea käyttäneistä kouluttautui 26 prosenttia eli vähän vajaa kolmasosa (noin 10 000 opiskelijaa).

Ammatillisen toisen asteen aikuiskoulutuksen opiskelijamäärä voisi vuositason mahdollisesti vähentyä siis jo leikkauksen sekä aikuiskoulutustuen lakkaamisen seurauksena noin 18 000 opiskelijalla. Näin suuren opiskelijamäärän vähentyminen vaikuttaisi merkittävästi aikuiskoulutuksen opettajien työllisyyteen.

Aikuiskoulutuksen opettajien työttömyyden kasvu on estettävä

OAJ on laskenut, että jos sadan miljoonan euron leikkaus toteutettaisiin kokonaan opettajia irtisanomalla vastaisi se jo yhteensä 1350 opettajan irtisanomista.

Yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu myöskään työnantajien näkökulmasta. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen tulee vaikuttamaan erityisesti kuntatyönantajan ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksiin saada osaavaa työvoimaa työvoimapula-aloille.

Kunnilla tai hyvinvointialueilla ei ole rahaa kouluttaa tarvitsemiaan osaajia. Valtion kuuluisi myös rahoittaa kunnille täysimääräisesti tällaiset uudet velvoitteet, jos niiden oletetaan kouluttavan tarvitsemansa osaajat. Yleisellä tasollakin työnantajien motiivit koulutusten kustantamiseen vähenevät, koska hallitus lakkauttaa myös koulutusvähennyksen.

Suomi tarvitsee selkeän vision aikuiskoulutuksesta eli jatkuvasta oppimisesta, joka pitää sisällään sekä vastuun- että rahoituksen jakautumisen yksilön, työnantajan ja yhteiskunnan osalta. Aikuiskoulutukseen vaikuttavat päätökset irrallaan toisistaan ilman kattavaa yhteisvaikutusarviointia voivat tulla kalliiksi niin yksilölle kuin yhteiskunnalle.

OAJ korostaa valiokunnalle, että aikuiskoulutuksen opettajien työttömyyden kasvu on estettävä. Aikuiskoulutus tarvitsee pitkän aikavälin vision sekä

2.5.2024

rahoitusmallin. Tilanteessa, jossa osaaajapula estää yritysten kasvua, on tuettava osaaajien saamista, ei heikennettävä tilannetta.

Oppimisen tuki vaatii lisärahoitusta ja täsmällistä lainsäädäntöä

Ammatillisessa koulutuksessa näkyy korostuneesti perusopetuksen oppilaiden oppimistulosten vuosia jatkunut heikentyminen sekä oppimisen tuen tarpeen kasvu. OAJ teki joulukuun-tammikuun 2023–2024 jäsenkyselyn ammatillisen koulutuksen opettajille. Vastaajia oli 1234. Yksi päätulos oli, että opiskelijoiden perusvalmiudet kuten elämännäköntaitot, vuorovaikutustaidot ja opiskelumotivaatio ovat heikentyneet sekä oppimisen tuen tarpeet selkeästi lisääntyneet. Oppimisen tukea on kuitenkin pystytty oppilaitoksissa antamaan hyvin vaihtelevasti. Opettajien jaksaminen on ääriarvoilla.

Nykyinen hallitus on tunnistanut tämän haasteen ja se kohdisti hallituskautensa aluksi oppimisen tukeen ja opinto-ohjaukseen heti tälle vuodelle 2024 viisi miljoonaa ja ensi vuodelle 2025 lähtien pysyvänä lisärahoituksena kymmenen miljoonaa euroa. Rahoituslisäys on todella tarpeen, mutta koska rahoitus on yleiskatteellista, ei ole varmuutta siitä, mihin se tulee kohdentumaan. Lisäksi rahoitusjärjestelmässä pitäisi olla erillinen kerroin oppimisen tuelle, mutta rahoitusjärjestelmää parhaillaan uudistettaessa ollaan poistamassa oppimisen tukeen liittyvät kertoimet. OAJ vastustaa tällaista muutosta.

Oppimisen tuen toteutuminen vaatii rahoituksen lisäksi täsmällistä ja velvoittavaa lainsäädäntöä, mikä turvaa opiskelijalle subjektiivisen oikeuden tarvitsemaansa oppimisen tukeen.

OAJ korostaa sivistysvaliokunnalle oppimisen tukeen kohdennetun riittävän rahoituksen lisäksi täsmällisen lainsäädännön merkitystä, jota ilman opiskelijan subjektiivista oikeutta oppimisen tukeen ei ole olemassa.

Leikkausten lisäksi rahoitusmallin jatkuva muuttaminen lisää epävarmuutta

Julkisen talouden suunnitelman mukaan ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia uudistetaan kannustamaan laadukkaan ja tarkoituksenmukaisen koulutuksen järjestämiseen kustannustehokkaasti ja siten, että koulutuksen saavutettavuus voidaan turvata maan eri osissa.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia on viime vuosina jatkuvasti muutettu. Samoja väheneviä rahoja jaetaan jatkuvasti eri perusteilla, mikä muuttaa joka kerta yksittäisten koulutuksen järjestäjien saaman rahoituksen määrää. Joku saa enemmän ja joltain toiselta rahoitusta leikataan. Tämä vaikeuttaa rahoituksen ennakoitavuutta ja siten koulutuksen järjestämistä.

2.5.2024

Sen sijaan, että rahoja jaetaan jatkuvasti eri perusteilla ja leikataan, ammatillinen koulutus tarvitsee tosiasiallisia menoja vastaavan vakaan ja ennustettavan rahoituksen.

OAJ ei kannata kaikilta osin nyt esillä olevaa ammatillisen koulutuksen rahoitusmuutosta, jossa heikennetään vakaan perusrahoituksen osuutta 70 prosentista 50 prosenttiin ja lisätään jälleen suoriteperustaisen rahoituksen määrää nykyisestä 20 prosentista 30 prosenttiin. Näiden ja muiden prosenttiosuuksien edestakaisin poukkoilu ei mahdollista rahoituksellista vakautta. OAJ ottaa rahoitusjärjestelmään tarkemmin kantaa, kun se tulee lausunolle. Mutta tässä yhteydessä on tuotava esille, että siihen kuuluu linjaus, että jatkossa opiskelijoilta ei voisi periä ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksista opiskelijamaksuja, joilla on osittain katettu koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Tämä kirjaus vaatii vaikutustenarvioinnin nyt tehdyn 100 miljoonan euron leikkauksen kanssa, jolla heikennetään koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia järjestää todennäköisesti pääosin juuri ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksia. Mikäli niistä ei jatkossa saisi enää periä nykyisiä opiskelijamaksujakaan, niin tämäkin on leikkaus nykyrahoitukseen.

OAJ korostaa, että rahoitusmallin jatkuva muuttaminen heikentää rahoituksen ennakoitavuutta.

Korkeakoulut

Jatkuvan oppimisen mahdollistamiseen ei ole annettu lisärahoitusta

Julkisen talouden suunnitelma lupaa, että korkeakouluissa lisätään jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ja poistetaan esteitä yksityisen rahoituksen kasvattamiselle.

Tämän tavoitteen toteutumisessa on otettava huomioon, että korkeakouluille ei ole lisätty rahoitusta jatkuvan oppimisen järjestämiseen, vaan rahoitus tähän on otettu tutkintokoulutuksen rahoituksesta. Rahoituksesta, jota on leikattu rajusti. Tutkintokoulutuksen hinta on vuoteen 2011 nähden tippunut yliopistoissa kolmanneksen ja ammattikorkeakoulujen osalta melkein puolella. Korkeakoulut ovat tästä huolimatta lisänneet tapoja järjestää jatkuvaa oppimista. Nyt asetetut odotukset korkeakoulujen järjestämälle jatkuvalla oppimisella ovat suuret, mutta se voivatko ne kasvattaa odotuksia vastaavasti koulutusmääriä on epävarmaa.

Hallitus leikkaa avoimen korkeakoulutuksen rahoitusta 39 miljoonaa euroa tällä hallituskaudella tavoitteenaan se, että korkeakoulut kattavat kulut perimällä korkeampia maksuja avoimen korkeakoulun opiskelijoilta. Maksuja nostetaan 15 eurosta 45 euroon/opintopiste. Mitään tietoa siitä kuinka maksujen korotus tulee vaikuttamaan opintomääriin ja saadaanko leikkausta katettua maksuilla, ei ole.

OAJ:n mielestä hallitusohjelman kirjaus "Avoimen korkeakouluopetuksen roolia väylänä osaamisen kehittämisessä vahvistetaan" olisi edellyttänyt sitä, että

2.5.2024

opintopisteen maksua alennetaan eikä koroteta. Vaikka yliopistolla ja ammatti-korkeakouluilla olisi mahdollisuus perä pienempääkin maksua, tulee näkemyksemme mukaan keskipitkällä aikavälillä uudeksi normaaliksi 45 euroa ja se eriarvoistaa hyvin vahvasti avoimen väylää koulutusmahdollisuutena. Jatkuvan osaamisen opinnot tulevat jatkossa olemaan kiinni henkilön varallisuusasemasta tai työnantajan mahdollisuuksista osallistua koulutuksista aiheutuviin kustannuksiin. Näemme maksujen korotuksessa todellisia haasteita ja eriarvoistavia tekijöitä. Maksujen nostaminen ei tue kansallista tavoitettamme osaamisen kasvattamisesta.

Myöskään yritykset eivät ole lisänneet henkilöstölleen koulutusten ostamista, eikä näkyvissä ole muutosta tämän osalta. Yritysten suunnalta toivotaan ennemmin oppisopimustyylistä koulutusta korkeakouluihinkin. OAJ ei kannata oppisopimusmallia korkeakoulutasolle. Jatkuvan oppimisen tavat ovat jo erittäin monipuoliset kuten opinnollistaminen ja työn ohella opiskelu sekä monimuotokoulutukset. Lisäksi aina tehdään myös aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen.

Kun tarkastelee kokonaisuutena erilaisia meneillään olevia uudistuksia korkeakoulukentällä, on näkyvissä, että korkeakoulutuksen rahoitusta siirretään nyt eri reittejä pitkin yhä enemmän yksilön tai jonkin muun kuin valtion vastuulle. Myös korkeakoulujen uusi rahoitusmalli tulee leikkaamaan jatkuvan oppimisen rahoitusta samoin kuin rahoitusta, jos suoritetaan toista saman tasoista tutkintoa, josta korkeakoulut saavat jatkossa rahoitusta vain puolet tutkinnon hinnasta.

Toimet koulutustason nostamiseksi vaativat pitkän aikavälin suunnitelman

Julkisen talouden suunnitelma korostaa myös hallitusohjelman tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Toimia tämän eteen on tehty, mutta hallitusohjelmaan kirjattua suunnitelmaa toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle, ei ole vielä laadittu. Se olisi välttämätöntä tehdä, jotta pystytään arvioimaan mitä toimia vielä tarvitaan. Korkeakoulutukseen hakee joka vuosi noin kolminkertainen määrä kuin paikkoja on tarjolla. Jos olisi rahaa, nopea tapa lisätä korkeakoulutettujen määrää olisi lisätä aloituspaikkoja, sillä Suomessa on OECD-maiden suurin pula korkeakoulutetuista työntekijöistä. Hallitus on lisännyt tälle hallituskaudelle korkeakoulu-paikkoja 41 miljoonalla, mutta se ei riitä saavuttamaan asetettua tavoitetta tilanteessa, jossa olemme.

Koska enempää rahaa lisätä aloituspaikkoja ei ole, ja yhä useamman nuoren on päästävä korkeakouluun, tehdään koulutuksen kasautumista vähentäviä toimia ja säädösmuutoksia, joilla korkeakoulutuksen resursseja ja aloituspaikkoja vapautetaan ensikertalaisten opiskelijoiden käyttöön. Hallitus käynnistää toimenpideohjelman koulutustason nostamiseksi ja korkeakoulutuksen kasautumisen vähentämiseksi. Yli 25 prosenttia (16 300), korkeakoulujen opiskelupaikoista myönnetään opiskelijoille,

2.5.2024

joilla on jo olemassa oleva opiskelupaikka korkeakoulussa tai toinen tai useampi samantasoinen korkeakoulututkinto.

Kehysriihen linjaukset antavat korkeakouluille näin ollen niiden toivomia työkaluja koulutustarjonnan suuntaamiseksi nuorille, joilla ei ole vielä korkeakoulututkintoa. Hallitus käynnistää lainsäädäntöhankkeen yhden paikan säännön valmistelemiseksi korkeakoulutukseen. Yhden paikan sääntö on jo käytössä siirtovalinnoissa, jatkossa se koskisi myös korkeakoulujen yhteishakua ja erillisvalintoja. Ensikertalaisten asemaa korkeakoulujen tutkintokoulutuksessa vahvistetaan myös rahoitusmallien uudistuksella. Korkeakoulujen ja OKM:n välisessä vuoropuhelussa edistetään sujuvia siirtymiä korkeakoulujen sisällä ja välillä sekä alalta toiselle ja nopeuttaa tutkinnon suorittamisaikoja, lisätään korkeakoulututkinnon jo suorittaneiden mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.

Lisättäessä opiskelijavolyymia ja tutkintojen suoritusmääriä on pidettävä huoli siitä, että myös heitä opettavien opettajien sekä annettavan opetuksen määriä lisätään.

T&K rahoitusta kohdennettava myös korkeakoulujen perusrahoitukseen

Osana T&K-rahoituksen kokonaisuutta Suomen Akatemian valtuutta korotetaan asteittain. Valtuus nousee yhteensä 110 milj. eurolla vuoteen 2027 mennessä. On hienoa, että etenemme suunnitelmallisesti kohti sitä, että Suomen T&K-toiminnan rahoitus nostetaan neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. On kuitenkin valitettavaa, että vielä ei ole lähdetty toteuttamaan hallitusohjelman kirjausta siitä, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että erityisesti alkuvaiheessa rahoituksella varmistetaan TKI-osaajien kouluttaminen ja huolehditaan korkeakoulujen perusrahoituksesta. Osaajapulasta voi tulla koko tki-kehityksen pullonkaula. Hallitusohjelmassa todetaan, että Jotta tutkimus- ja innovaatorahoituksen neljän prosentin tavoitetaso vuoteen 2030 voidaan saavuttaa, on välttämätöntä varmistaa osaajien saatavuus ja riittävät koulutusmäärät sekä Suomen houkuttelevuus ulkomaisten osaajien näkökulmasta. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää korkeakoulujen perusrahoituksen lisäämistä ja TKI-rahoituksesta osa tulee suunnata korkeakoulujen perusrahoitukseen hallitusohjelman kirjausten mukaisesti. Kaikki tki-rahoitus ei voi olla pelkästään haettavaa rahoitusta, vaan tulee löytää keinoja kohdentaa rahoitusta myös korkeakoulujen perusrahoitukseen. Tätä kautta rahoitusta kohdennetaan osaamisen lisäksi myös korkeakoulujen tekemään T&K työhön, johon rahoitusta ei vielä merkittävässä määrin ole kohdennettu varsinkaan ammattikorkeakoulujen osalta. Myös Business Finlandin rahoitusinstrumentin kehittämistä korkeakoulujen ja yritys yhteistyöhön on kiirehdittävä. Tämän rahoitusinstrumentin kehittämisen pitäisi olla nyt ykkösprioriteetti, kun Business Finlandin rahoitusta kasvatettiin nyt merkittävästi. Mekanismeilla on pyrittävä löytämään ratkaisuja myös niitä haasteita, joita liittyy siihen, ettei rahoitus tunnista kaikkia aloja ja yritysten omavastuu on iso, mikä vaikeuttaa yhteistyö yritysten löytymistä.

2.5.2024

Ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän, julkisen sektorin ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien yhteistyötä on kyettävä lisäämään ja menemään kohti kansallista TKIO-maailmaa, missä osaamisvoimavaroja käytetään yhdessä ja toisia kunnioittaen Suomen eduksi. On tunnistettava ja tunnustettava eri toimijoiden roolit ja mahdollisuudet olla osana TKIO-kenttää (tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä osaaminen). Tämä vastaisi hallitusohjelman linjausta siitä, että valtion T&K-rahoituksen kohdennukset on tehtävä niin, että niillä saavutetaan tavoitellut positiiviset vaikutukset osaamiseen, tuottavuuteen ja kilpailukykyyn sekä näiden avulla pitkän aikavälin talouskasvuun, joka vahvistaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjaa.

Opiskelijoiden taloudellinen tilanne vaikeuttaa opintoja

Lopuksi OAJ toteaa, että se on huolissaan myös opiskelijoiden toimeentulosta ja sen vaikutuksista opintojen suorittamiseen. Huoli perustuu siihen, että opintorahan indeksikorotukset jäädytetään vuosiksi 2025—2027, opiskelijat palautetaan yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 lukien, maksuttomat oppimateriaalit rajataan vain sen vuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 18 vuotta ja koulumatkatukioikeus rajataan saman pituiseksi.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö